

LXX

*Insigne authoris
Bohemici Theatri
Nathanaelis Wodniansky de Uraczow*

*Alcal
n. 1702*

Aby dobrotivý čtenář

LXXI

všecky materie v tomto traktátu obsažené tím snáze najíti mohl, z níže psaného kratičkého *extractu* netoliko summárnímu smyslu knihy této dokonale vyrozumí, ale také jednu každú *miserii*, kde a v kterém listu položena se nachází, snadno sobě vyhledá.

10. 11. 12. 13.

První knížka obsahuje velikou bídu a nedostatečnost člověka v tom, že jej nerozumní životčichové v mnohých přirozených povahách daleko převyšují.

(10. 11. 12. 13.)

V druhé knize se pokládá člověka početi, vzrost, nebezpečností narození, vychování, kázeň, dospělost věku s rozličnými těžkostmi a zármutky, kterýmž na tomto světě jak při obchodech tělesných, tak také v povoláních duchovních i světských poddán býti musí, jako jsou:

I. Trápení marinářův nebolížto plavcův, v listu	51
II. Voráčův s rolí se obírajících, v listu	52
III. Kupcův, handleřův a rozličné obchody vedoucích ...	57
IV. Soldátův nebo vojákův	62
V. Dvořanův	71
VI. Císařův, králův i jiných potentátův	75
VII. Biskupův římských i jiných osob duchovních	83
VIII. Bída a trápení vrchnosti světské	91

LXXII

X. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

V třetí knížce se dokonávají bídý lidské pocházející:

X. Z rozržitosti náboženství křesťanského	104
XI. Z nakažení morního	107
XII. Z hladu	119
XIII. Z rozličných nemocí	125
XIV. Z přechrozných trávenin	127
XV. Ze čtyř živlův zemských, z vody, ohně, z povětří a země	131
XVI. Z nemocí a nedostatkův duchovních, jenž jsou: lakomství, závist, pejscha, smyslu pomínutí aneb nezřízené milosti	130
XVII. Z sedín a sešlosti věku	157
XVIII. Z smrti časné	159
XIX. Z poslední bídý všechny žalosti a zármutky světa tohoto převyšující, jenž jest Den posledního soudu, v němž se přezalostná <i>executi</i> ortele nejspřavedlivějšího Soudce živých i mrtvých, Syna Božího Krista Pána, nade všemi bežbožnými konati bude, v listu	163

Širokého placu neb Zrcadla světa kníha první

Mnozí staří a vysoco učení jak řečtí, tak latinští, tolikéž i barbarští mudrcové vyšetřivše způsob přirození lidského a jej prvě s každým nerozumným hovadem, též s všelikým životičhem plným vyzpytováním obojího způsobu života bedlivě prohlédše a jeden s druhým srovnavše, žádný životič na všem okrštku světa tohoto, kterýž v sobě život zdržuje a na zemi se plazí, nepokládali býti mízernější nad člověka. Anobřz někteří vzáctnější zpytatelé přirození lidského na též přirození těžce se domlouvali jmenující je ne rodičkou a matkou dohodřivou, ale zlou a zúrřivou macechou,

Mnozí také (jako) byl onen *Thales Milesius*) po všecken čas života svého lidskou bídu oplakali.

Věděli zajisté dobře, že všecko, co se koi pod širokým nebem spatřuje, nic jiného není než prosté divadlo lidského neštěstí, věčného oplakání a ustavičného želení hodné. Ale jiní (mezi nimiž se nacházel *Democritus Abderites*) všem hanebným skutkům lidským, kteří nynějšího času dalece a široce panují, toliko se smávali a jich sobě za nic pokládali, kteřížto kdyby nyní zase z mrtvých povstali a mnohých křesťanův bezbožná obcování spatřili. Bože nebeský, jakého by smíchu nenatropili?

Byli ještě i jiní mudrcové, odporníci a nepřátelé přirození lidského, kteří na tom dosti měli, že toliko na samé

160 Ale aby nám přirození patrně ukázalo, v jak opovrženém a naprosto nebezpečném místě člověka nahého zdržuje a na svět nejnak než jako pokážený plod v den narození s pláčem a kvílením za dědicví nahého z sebe vyvrhuje. I nenachází se ze všech životičův k slzám náhlivějšího stvoření jako člověk. Přirození zajisté dědicví mu je přivlastnilo, proto aby byli předchůdce jeho budoucích zárukův a neřestí. Ted máš, milý človče, první skutek přirození svého (pro nějž Bůh všechny jiné věci stvořil), sám v sobě tak mdlý a nestatečný, že kdyby jiné pomoci zbaven byl, musel by hned při prvním vykočeni z života matky své od nerozumných životičův sezrán a roztrhán být.

Popatř medle, s jakým člověk z života matky své nebezpečstvím vyplývá? Anť ho spatříš v plénky obvinutého, v kolebce jako uvadlí ratoletě anebo prostý spálek ležícího a tak svazaného, že sebou hnouti nemůže.

165 Ó velké bláznovství těch lidí, kteří se domnívají, že sou se k pejsce na svět zrodili. První zajisté naděje dokonalého mužství a další dospělosti čtvernohému hovadu jej připodobňuje. Nebo medle, kdy člověk začíná kráčet? Kdy také po dlouhém oněmění rozumně mluví? Kdy na své nohy dokonale se stavět? Kdy pokrmův obyčejných usty svými požívati? Dokavad ustavičné hnutí srdce i všech částek těla, z něhož se o nevyšší mlodě lidské nade všechny životičy souditi může? Již dále počítáme, jakým nemocem nemusí poddán býti? Jmá zvířata, jakž na svět přicházejí, přirození své při sobě výborně poznávají, protož nebezpečnosti své časné předchází, jedna prudkosti běhu, jiná zalecáním na rozličná místa. Ale člověk bez vyučování ničemuž nerozumí, nic nezná, ba ani mluvíti, choditi, pokrmův požívati, a krátce mluvě, žádné přirozené moci sám od sebe, kromě samého pláče, vykonávati neumí.

170 Jednomu zajisté člověku přirození dalo, aby plakal a kvílel. Druhému, aby pechu a rozkoš nescíslným způsobem na všech oudech těla svého provozoval. Jinému nádhernost, někomu lakomství přivlastnilo. Někerému zplodilo na mysl

chutnání dlouhého věku, mnohemu marnou zálost před očí představilo, některým i toho dobrodmi udělilo, aby o budoucí věci přemejšleli a na své skončení se rozpomínali.

A summa jednomu většího hnutí, většího nepřátelství, ukrutnější vzteklosti než druhému propůjčilo. Proti tomu pak vidíme, že všickni životičové spolu se srovnávají, v svém způsobu utěšené přebývají, proti svým škůdcům se shromažďují a při sobě pevně stojí. Ale nastojte, člověku z člověka mnoho zlého pochází. Anobřz člověk člověku není toliko svým nepřítelem neb hitavým vlkem, ale jest vteleným ďábelstvím. Zase aby týmž životičům větší vděčnosti dokázáno bylo, přirození jakožto rodička života způsobilo jim domy a příbytky, jako pelce, hnízda a doupaty, v nichž by před bouří nebeskou i jinými odpornými časy se ukryli a pod širým nebem odpočívati nemuseli.

175 Větším zajisté hovadům jeskyně, brlohy a skreje připravilo, jiným pak menším zeměplazům, jako hlemčejdům, žábám třepnatým s štíty a k těm podobným životičům, opatřilo, aby se s příbytky svými beze vsi obtížnosti nositi mohli. Anobřz není žádné semínka, které by klásky, plevami, luštinkami a jinými subtilnými kožkami obvinuté a obalené nebylo. Některým také, jako pláněm kůry, vořechům skořipky, k zachování věci přirozených vymyslelo. Ale člověk od sebe nic toho nedosahuje, jediné leč sobě to sám v potu tváří bezděčnou práci shromažďuje. K tomu jestliže nemoc i zdraví těla lidského způsobem přirozeným jiných životičův srovnáme, najdeme vpravdě, že nás mnohem slavnějším obdarováním převyšují, protože přirození lidem způsobilo tak i mdlou, nedostatečnou a tolika rozličným nemocem poddanou těla *constituat*, že zřidkakdy dobrého zdraví dokonale požívají. Nadto nadevšecko obtížilo člověka v pokrmích a nápojích nenasyčenou lakotou (jako nějakým nesejtem), aby po rozličných pokrmích a lahodných pamlbscích ustavičně dychtěl, kterýchž když pro vzbuzení libezné chuti dostává, s velikou těžkostí se zdržuje, aby jich hitavě nepožíral, z čehož rozličné trápení oudův, škodliví flusové i jiné těžké nemoci pocházejí.

Ale hovada i všickni jiní životičové pokrmův střídě, požívající přirození svého netoliko neporušují, ale ani neurázejí, aby tudy zdraví svému posloužili.

180 Nadto nadevšecko přirození jim všechny oudy tělesné tak milostně spojilo, sjednotilo, ve všech povahách utěšeně srovnalo, že se pokrmý i nápoji mimo potřebu pro zachování života svého zbytečně neobtěžují. Člověku pak ani potravý zemské, ani všelijaké i ovotce a vaření, ani byliny polní, ani rozličná kupecká koření, ani ryby mořské, ani plactvo nebeské, ani životičové, ani zvěř lesní nepostačují, než aby všecko jednou pohltit, požrál a rozptýlil. Bože věčný, kterak sobě člověk rozmázně vymyšlenými kuchařskými mustry lahůdky vyhledává, přirozené věci kazí a zjmačuje, podstatu v případnost proměňuje, přirození v umění obrací, takže ubohé hrdlo souce tím nezpůsobným obžerstvím porušeno, musí mimo povahu a potřebu bezděčně pokrmý a nápoje do sebe cpáti, líti a se ožirati. Zaludek pak jsa nesmírně přeplněný, škodlivé páry a zbytečné vlhkosti k nejpodstatnějším nástrojem smyslův lidských vypouští a je tak škodlivě zatemňuje, zanečisťuje a uráží, že žádný z nich povolání svého náležitě vykonati nemůže.

185 A vpravdě hanba poněkud o tom vypravovati, ku pohoršení nepřátel víry křesťanské, kterak nyníjšího času všeliké ho povolání lidé častými stkvostnými a poněkud zbytečnými pankčy ke zlejším věcem okno ootvirají, dávající k tomu příčinu, aby sobě mnozí nad psy nestydáteji před dary Božími počínali, aniž se za to hanbí, že těla svá, jenž jsou chránové Duha svatého, se všemi oudy v nestydate hanebnosti vydávají, počestnost v lehkost a v věci pomíjející proměňují. Odkavádž svodníci, svodnice, zloději, nákerníci a carodějnice pocházejí, 190

nejpříhodnější připodobniti se mohou, protože mysl takovejch lidí ve všelijakých rozkošech tělesných na větším díle jsouce pohřízená, lahodnými pokrmý a nápoji skropená a jako v nějakém nečistém žaláři a tmavém hrobě potopená, na široké poušti se zdržuje, smyslově pak jakožto nástrojové, jimž by sobě napomáhati měla, nejnak než jako v střeách nerozumného životiča pohřbeni leží. Proti takovým hodovníkům, ožralcům, žroutům izatás prorok v kapitole 5 mluví: Běda vám, kteří vstáváte ráno k opilství, abyste pili až do večera a vínem hořeli. Hlouste, smyčce, buben, píšťalka a víno na kvascích vašich, díla pak Božho nehlédte, ani skutkův rukou jeho znamenáte.

195 Ale tento hřích ožralství nyníjších časův mnozí sobě tak zobyčejili, že není pod nebem žádné země, krajiny ani národu, jenž by tímto jedem nakažen nebyl a který by žraní a notného splňování za velikou pochvalu nepokládál. Jakož pak i někeri baržbarští nechumí narodové, jako Peršané, Tataři i Rekové, ožralství při slavných triumfích netoliko velikými chválami vyvyšovali, ale také kohokoli nenadále na své body dopadli, nebo aby s nimi pil a vesel byl, anebo aby před vandroval, moci nutkali.

Týmž způsobem i Macedonští vynačili se od císaře pána svého Alexandra výborně žrati, kdo by chtěl o těch věcech víceji věděti, čti sobě *Iustina*.

198 Ale nade všechny jiné národy na onen čas země vláská nejvíceji chválit v ožralství obdržela, v níž, jakž píše *Plinius*, tak velice váženo bylo opilství, že lidé vínem netoliko do vejvratu se obtěžovali, ale také i nerozumná hovada k užrání (čemuž se místo dáti může) nutli.

Patrus Diaconus v své historii lombardský zdračně a po

II
Agricoliarum aerumnae et calamitates

Voráčů a sedláků bídy a mizerie

Jestliže tedy život jejich jest plný hrůzy a strachu, co soudíš medle, jakou větší rozkoš naleznem při orbě a sedlécké robotě práci, kterážto ačkoli zpočátku zdá se býti pokojná, příjemná, povlovná, sprostná a poněkud nejspřavedlivější, nejvíceji proto, že se s ní mnozí patriarchové a proroci obličovali, jakožto takovou, v níž se nejméně podvodův a oklamání nachází. A druhé také i proto, že někdy i římsí císařové své královské paláce, zámky, teplice, koleje, slavná *theatra*, *pyramides*, obelisky i jiná rozkošná stavení opouštěvali, rukama svými roli dělali a zahrady štípili, jakž se o *Diokletianovi*, *Attalovi*, *Cýrovi* i o jiných vedle svědectví *Columelly*, *Beroalda* a *Constantina* nachází.

Dále kteří těchto věcí zdravěji považovati budou, musejí vpravdě vyznati, že se mezi touto vonnou růží množství trní a bodláčí nachází, to že pravda jest. Sám Pán Bůh usty svými po vyhlášení a na okrsek zemský vypovězení člověka z ráje slovy těmito vyznávati ráčí: Zlořečená země v práci tvé. V robotách budeš jísti z ní po všecken čas života tvého, trní a hloží budeš tobě ploditi a budeš jísti byliny země, v potu tváři tvé krmíš se budeš chlebem tvým, dokavád se nenavrátiš do země, z kteréž jsi vzat. Ale kdo jest medle těch věcí, o nichž teď Pán vypravovati ráčí, lépeji zkusil jako robotní sedláčkové? Ti když nejvíce pracovali, síli, ouhory hnojili, roztažovali, vydělávali, unaveni jsouce přes celé dny, horko, tuhou zimou přetrpěli a přes celý rok krvavým potem sobě oči své zalévati museli, aby zemi,

98

matku svou, vypraviti a z ní užítu nabyti mohli, neuze, ani naději jejich tuží mrazové, škodlivé krupobíjí, bouřlivá povětrí, odporní větrové oklamávají, nadto jednomu pomře dobytek, jinému, když vně na poli pracuje, zatím vojáci doma všecko v drt obrátí, poberou, obloupi, takže nebohý sedláček navrát se domů od práce místo potěšení a odpočívání nalezne v chalupě manželku zarmoucenou, ana kvílí, díky plačí, čeládka hladem a žízni ztrápená jsouci nařiká a sobě stejská. Nejvíceji pak nade všechny bídy a neřesti ubohé hospodáře trápi a sužuje i bezbožná a zlořečená čeled, kterážto majíce své náležitě opatření stravu, nápojem i také záplatou, netoliko povolání svého vykonávati zanedbává, poslušnosti zachovávati, práci svých bez reptání a zlořečení vykonávati nechce, ale také všelijaké protimyslnosti činí, na všem všudy, k čemu přijiti může, škodí, stodoly, spejchary, špižírny ve dne i v noci vytlouká, na všechny strany okrádá, hubí, dobytek čaruje, suší. A sumnou svými proklatými neřadý a bezbožným chováním nebohé hospodáře (kteřížto vstanouce času ranního k svým pracem, místo modlitby Páně zarmoucenou a tesklivou myslí jim i všemu statku svému zlořečiti, láti, kořefovati musejí) o duše i o statky připravuje a místo požeňmání na ně zlořečení uvozuje.

Ale medle co jest jiného život sedlécký než vřed aneb otok hnísu a nečistoty plný, anž o něho nic jiného neuslyšíš, než že jedná nařiká na tuto, hned zase na jinou bídu. Nyni mu překážejí části dešťové, po malé chvíli mu veliké sucho obilíčko v zemi zadržuje, dědiny, louky vysušuje, trávy i jinou píci pro dobytek k zkáze přivozuje. Hned brzo uslyšíš, anž nařiká na myši, kobylky, mušky, brouky, ptactvo nebeské, na větry, mlhy, krupobíjí, oheň, přivaly i jiné rozličné neřesti, kterýmž tito přebídní lidé sužování bývají.

A jakkoli předoznaměných bíd a trápení mívá hojně nazbyt dosti, nejvíceji však nařiká na těžké daně, vojáky, jejich nezřízené lakomství a nezbednosti, kterýmž všechny křesťany vyššího i nižšího povolání hubí a zžirají, tak jakž lamentaci sedlécká jednoho dobrého přítele na formu *Da pacem, Domine*, v níže psané verše latinské uvedené, takto zní: I

99

I
Nautarum miseriae et pericula

První bída, marinářův a plavcův

A předně začneme od těch, kteří po moři pracují a živnosti sobě na vodách dobejvají. Kolikerá prosím i nebezpečností dnem i nocí přetrpěti nemusejí, jaci jejich jimi příbytkové? jedine smradlavý a nečistý žalár. Jaký jejich život, jaké sactvo? jedine vlhká houba a přivalová latrina.

Krov jejich jest obloha nebeská, jsou ustaviční tuláci, bludáři, věční vypovědění, nikdá neodpočívají, souce každé hodiny poddání rozličným neřestem, prškám, hromobíjí, bouřkám a větrům mořským, sněhu i jiným odporným slotám, před zloději a loupežníky mořskými životy svými žádné chvíle bezpeční nejsou, nýbrž každého času nenadálého ourazu, buďto že sířové jejich zavazdice o skalí mořské, neb jinou fortunou v kusy roztrískání, oni pak místo hrobu v bříše některého velryba pohřbeni budou, očekávati musejí.

A protož jeden řecký mudřec jménem *Bias* nemohl věděti, má-li tyto lidi mezi životičky zemské, čili mezi obludy mořské položiti, k tomu pochylboval velice, má-li mezi živý čili mezi mrtvý počtení býti.

Jiný mudřec, *Anacharsis*, říkával, že plavci nejsou od smrti než toliko tři prsty, mině dubové fošny, z nichž sířové dělání bývají.

97